

Probeer de hemel mijn huis te maken

Ander werk van Mischa Andriessen

*Uitzien met D* (gedichten, 2008) C. Buddingh'-prijs 2009

*Huisverraad* (gedichten, 2012) J.C. Bloem-Poëzieprijs 2013 en  
Charlotte Köhler Stipendium 2014

*Dwalmgasten* (gedichten, 2016)

*Winterlaken* (gedichten, 2019) Awater Poëzieprijs 2019

*Het Drog syndicaat* (gedichten, 2021) Jan Campert-prijs 2021

Mischa Andriessen

Probeer de  
hemel mijn huis  
te maken

Verhalen



Amsterdam · Antwerpen  
Em. Querido's Uitgeverij BV

2022

Copyright © 2022 Mischa Andriessen  
Voor overname kunt u zich wenden tot Em. Querido's Uitgeverij BV,  
Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam.

Omslag Nanja Toebak  
Omslagbeeld © Elger Esser c/o Pictoright Amsterdam 2022  
Foto auteur Koos Breukel

ISBN 978 90 214 6770 2 / NUR 303  
[www.querido.nl](http://www.querido.nl)

And after all this time I found that I'm avoiding thee  
For nothing more or less than fear  
Of what I have to gain from staying in the clear  
Although it's only coming home that brings you near  
Although it's only coming home that brings the tears

– Bob Carpenter, 'Silent Passage'



## Inhoud

De thuiskomst (1)	9
Probeer de hemel mijn huis te maken	24
Ragtime	56
De thuiskomst (2)	60
Niets eindigt echt	75
De thuiskomst (3)	86
Krabu	94
In de tuinen	148
De thuiskomst (4)	151
Naima	170
Noah	173
De thuiskomst (5)	182
De broer	185
Thuis	194
De thuiskomst (6)	197
A.	204
De thuiskomst (7)	212
Verantwoording	223





## De thuiskomst 1

1

Ze staat bij het raam, de grove stof van het zwarte gordijn tussen haar zachte vingers. Een kier, denkt ze, een kier, dat merkt geen mens. Misschien vangt ze dan een glimp op van Tobi, ziet ze dat hij naar huis komt, eindelijk, hij zich in het speruur heeft vergist, maar veilig is.

‘Nynke?’ Ze kijkt kort over haar schouder. Kasper is achter haar komen staan, legt zijn ruwgewerkte hand op de hare. ‘Doe maar niet,’ zegt hij. ‘Maar...’ – ze hoort hoe ze zich herhaalt – ‘maar...’ en bemerkt de huil in haar stem. ‘Ik weet het,’ zegt hij, ‘de jongen zal zo wel thuis zijn, we moeten geduld oefenen, niet onszelf ook in gevaar brengen.’ Hij trekt zijn hand terug. Ze blijft naar de verduistering kijken, hoort hoe hij wegloopt, aan tafel gaat zitten en meteen weer opstaat. ‘Stil eens,’ fluistert ze en ze beseft op datzelfde moment dat ze Kasper hoorde lopen, en dus niet... Ze houdt de adem in, luistert aandachtig, hoort dat er op straat nog niemand is.

9

Hij gaat aan tafel zitten en staat op, loopt, een hand al uitgestoken, naar de voordeur, wacht, komt weer de kamer binnen, gaat aan tafel zitten, staat op en loopt naar de deur. Steeds als Kasper in de kamer terugkeert, ziet hij het eerst de kale boekenplank. Daar stond de radio. Hij was van zins geweest het zware ding op de vlivering te verstoppen, misschien een enkele keer af te stemmen op de Engelse zender. Nynke had hem alleen maar aangekeken. Hij wist ook wel hoe nerveus hij al van nature was, dus was het waarschijnlijk beter dat hij het bakbeest had weggebracht en ingeleverd, maar hij mist de oude Philips elke dag.

Hij gaat aan de eiken tafel zitten, zijn rug naar de houten plank waar de vazen van Nynke staan, de bijbel natuurlijk en een paar andere boeken; van de meeste is hij de inhoud vergeten. Tijd te doden is er in overvloed, toch komt hij niet aan lezen toe. Hij kijkt naar Nynke, hoe ze haar mand met wol en pennen op tafel zet en begint te breien, de tong soms iets uit de mond en het linkeroog licht loensend. Zo mooi, hoe ze opgaat in de twee eenvoudige, elkaar steeds afwisselende bewegingen: één recht, één averecht.

‘Tobi, kom terug, jongen, het ligt hier voor het oprapen.’ Hij draait zich om, zoekt in het donker zijn vriend, vormt in zijn hoofd keer op keer de zin die hij dadelijk zal zeggen: ‘Het is genoeg zo, we moeten ervandoor.’ Even hoort hij het gesnor van de knijpkat, flitst het gezicht van Jan-Derk tevoor-

schijn en in wit licht de hand waarmee zijn kameraad een kloeke bult kolen omklemt. Misschien, als het zo makkelijk is, moet hij toch even doorpakken tot de zak vol is en dan gewoon harder naar huis rennen. Zo ver is het niet.

Hij loopt terug, knielt naast zijn vriend, gooit wat hij bijeen grist in de jutezak, die nu nog maar net met één hand te tillen is. Weer – in een flits – Jan-Derks gezicht, dit keer zonder dat de knijpkat spint. Ineens is een zaklamp op hém gericht. Van schrik laat hij zijn buit vallen, rent op zijn hardst. Struikelt over een rail. Verbijdt de pijn. Haast zich weer op te staan.

‘Aber nicht so schnell, junger Mann.’ Hij gaat op zijn buik liggen, vouwt de handen achter zijn hoofd. ‘Entschuldige,’ zegt hij, zegt het nog eens omdat hij het zelf nauwelijks verstond. ‘Verdammt noch mal,’ vloekt een tweede man. Nu hoort Tobi het rennen ook.

‘Keine Bewegung!’ De man vlak boven hem ontspant zijn greep, staat op en holt van hem vandaan. Maakt hij een kans? In de tellen dat hij nadenken kan, wordt er geschoten, geschreeuwd, gerend. Tot het stopt. Iemand loopt op hem af en zet kalm met een klik z’n revolver op scherp.

#### 4

Natuurlijk hoorden ze stuk voor stuk de blikerige slagen van de staande klok, zagen ze dat de wijzers bewogen, niet stilstonden, in elk geval niet lang. Meer dan eens trof hij haar in de gang, jas aan, deurbel in de hand. Meer dan eens had hij zijn woorden ingeslikt, haar met een gebaar tot rust gebracht, even maar, lang genoeg om haar te helpen de

jas uit te doen en met hem terug te keren in de kamer, tegenover hem aan tafel plaats te nemen, op haar beurt niets te zeggen wanneer hij op het houten tafelblad trommelde.

Meer dan eens, behalve die keer toen ze zware stappen in de straat hoorden, zij hem 'Stil!' toebeet, met zoveel aandacht luisterde dat het niet eens in haar opkwam dat ze anders nooit zo bits en kortaf tegen hem was. Een seconde of wat keek hij naar haar op. Toen al – zonder dat daar ook maar een woord over gewisseld was, wisten zij, wist hij dat... – maar toch, toen hij traag opstond en met bonkend hart naar de voordeur liep, dacht hij toch echt dat Tobias aan de andere kant van de deur zou staan.

Ze waren beleefd, voorkomend haast. Ze bleven maar even, zeiden dat ze er zelf wel uit kwamen. Hij liep ze na, liet haar in de kamer, waar, nu de deur weer dichtviel en in de straat opnieuw de zware stappen klonken, het eindelijk tot haar doordrong. Althans, het begon. Ze stak haar armen uit, hield ze uitgestoken, al die tijd, ook al kwam er niemand, stond Kasper nog altijd in de gang, zijn handen op de dunne stof van Tobias' zomerjas, waarover hij aldoor wreef.

## 5

Maanden achtereen was het goed gegaan. Ondanks herhaalde waarschuwingen die almaar dreigender van toon werden, lukte het telkens toch bij het treinstation illegaal steenkool op te duikelen. Tobias hoorde het van de jongens in de straat. Hij zou voorzichtig zijn, zei hij, niet alleen gaan, maar samen met Jan-Derk. Kasper en Nynke konden hem nog een tijd van de gevaren doordringen, maar de kou die

in huis hing, verzwakte hun argumenten haast vanzelf. Ja, ze konden die kolen goed gebruiken, en ja, er was nog niemand gepakt. Nog nooit in al die jaren. Hij zou nog één keer gaan, misschien twee keer, dan zouden ze zeker genoeg hebben voor de staart van de winter.

Ze hielden woord. Tobias werd thuisgebracht, ruim voor spertijd, zodat iedereen in de straat de kleine houten kist op de aanhanger achter de jeep zou zien en eraan herinnerd werd dat de moffen waarde aan hun woorden hechtten, hun dreigementen niet loos waren en het vroeger of later tot daden kwam. Kasper en Nynke stapten trillend in de klaarstaande wagen, werden weggereden, durfden elkaar niet aan te kijken, niet eens een vinger uit te steken om de ander op de achterbank te laten weten: Hé, ik ben er ook. Ze keken voor zich, op die ene korte, pijnlijke blik zijwaarts na, heel het eind van thuis tot aan de begraafplaats, waar alles al in gereedheid was, Tobí's kist uit de wagen werd getild, de dominee van hen wegkijkend in haast een paar gebeden sprak, twee mannen ineens hun bats in de bult zand naast de groeve staken en de leegte boven de kist begonnen dicht te gooien. Een schok trok door haar heen, alsof iemand een withete naald in haar knieholten stak. Het leek of haar bovenlichaam van haar benen loskwam, Nynke viel, wist niet of iemand het zag, kon geen woord uitbrengen ook, maar toen ze haar ogen sloot en met zwaaiende armen rondom zich tastte, was alles en iedereen bij haar vandaan: Kasper, die vlak naast haar had gestaan, de grond die haar had gedragen. Ze opende haar ogen, zag Kasper staan, kromgetrokken, de handen op de knieën, de kin op de borst. Ze sloot opnieuw haar ogen, stak haar hand uit, strekte haar arm tot waar hij toch moest zijn,

ze hem haast al voelde, even ervoer ze de warmte, toen voelde ze de hand op haar schouder, de leren hand, die haar beheerst wegleidde: 'Geht nun, es ist Zeit.'

6

De gordijnen bleven dicht. Beiden vermeden ze zo mogelijk de straat op te gaan, meden – als ze toch moesten, om bonnen of eten te halen – de blikken van wie hun voorbijging. Weer thuis bleef hij in de gang, streelde daar de jas, die al begon te glanzen, terwijl zij aan tafel een breiwerk opzette en weer uithaalde. Soms stonden ze naast elkaar bij het verduisterde raam, keken tegen de achterkant van de zwarte voorhang en zagen hem, of hoorden de stappen, niet de barse, dwingende, maar de lichte, waarin de speelse haast van een jongen weerklonk. Soms bleef het voor hun ogen donker, liet hun geest zich niet bedotten en registreerde alleen de leegte, vertrouwde de hun zo welwillende zintuigen toe dat er echt niemand was en ook niemand zou komen.

Natuurlijk horen ze stuk voor stuk de blikkerige slagen van de staande klok, zien ze dat de wijzers bewegen, niet stilstaan, of op zijn minst niet lang. Steeds ziet hij haar terug bij de voordeur, klink in de linkerhand, en hoort hij hoe hij haar opnieuw de vermaning toefluistert, hoort het nooit zonder te denken: wat als ik haar toen had laten gaan? Ook zij ziet zich daar weer staan, hoort zijn goedbedoelde, waarschijnlijk zelfs ook wijze woorden. Ze wil hem zeggen dat het inderdaad gekkenwerk was, een onbezonnen ingeving die nooit goed had kunnen aflopen en haalt zwijgend haar breiwerk uit.

Terwijl ze over straat dansen, zo vrolijk opgelucht zijn dat ze hun honger vergeten, vergeten dat ze in wezen uitgeput zijn, terwijl ze hossen en elkaar beetpakken en toeschreeuwen, toezingen dat het voorbij is, over en uit, terwijl ze zo opgaan in hun bevrijdingsfeest, zullen ze soms aan Kasper en Nynke denken, kijken ze elkaar veelbetekenend aan, zullen we aankloppen, ze voor een snee witbrood of misschien een borrel buiten vragen?

Binnen wordt gewacht. Ze hebben gemerkt dat iets anders is, en ja, ze geloven het, ze beseffen dat het waar moet zijn, en ja, ook hen doordrenkt geleidelijk een gevoel van opluchting. Tegelijk ziet Kasper aan Nynke dat zij net zo denkt als hij, ziet zij aan hem dat hij hetzelfde voelt, uiteindelijk verandert niets. Als hij 's avonds in een opwelling de verduistering aan flarden trekt, zij naast hem staat en ze samen voor het eerst sinds zo lang weer de straat zien als het buiten donker is, begrijpen ze beiden hoe ze altijd het naderen van voetstappen zullen horen, afwisselend zwaar en licht, ze altijd zullen zien wat is geweest, maar niet is.

Hij ziet wel dat langzaam de rossige glans uit haar kastanjebruine haar verdwijnt en, naar het lijkt ineens, plaatsmaakt voor een zweem grijs die hem ongewild doet denken aan de korstmossen op de zomereiken bij de sloot, niet ver van hun huis, waar hij altijd zo graag stond en reigerstil toekeek, nadacht, zich door de vanzelfsprekendheid van

alles om hem heen overweldigd wist.

Hij zit aan tafel, ziet dat Nynke zich weer vergist, ze de afwisseling van de slagen, recht en averecht, zo langzamerhand vergeet.

's Nachts staat ze op, loopt naar de overloop, pakt zijn hand, legt een arm over zijn schouder en leidt hem terug naar bed. Ze schudt zijn kussen op, brengt hem een glas water. Zacht neuriet ze de melodie van zijn lievelingslied. Tot hij slaapt.

Zelf ligt ze tot de ochtend wakker.

9

De jongens uit de straat zijn onderhand haast jongemannen. Nog steeds staat Nynke niet graag bij het raam, komt ze liefst zo min mogelijk buiten, maar Kasper is bijna jarig, en ervan doordrongen dat ze hem in al die voorbijgegane jaren niet heeft kunnen bevrijden van zijn schuldbesef onderdrukt ze haar gevoel dat het bakken van een biefstuk daaraan weinig veranderen zal, is ze naar de slager gegaan, heeft meer dan eens gedacht: ik ga naar huis, denkt dat ook nu, als de slager haar nummer roept, haar aarzeling ziet en dan bij naam noemt: 'Mevrouw Meuleman, zegt u het maar.' Wankel komt ze dichterbij de toonbank toe, zegt met onvaste stem: 'Een slavink en een biefstuk alstublieft.' En terwijl ze zich vermant om krachtig daaraan toe te voegen: 'Die biefstuk mag een flinke zijn' – misschien zelfs te zeggen dat het voor Kaspers verjaardag is – klinkt de bel. De winkel deur is opengegaan en onwillekeurig kijkt ze even opzij – verstijft – als ze Jan-Derk ziet staan, die haar nu pas ziet, van schrik



meteen de klink vastpakt, het hoofd buigt, kort opkijkt, naar haar knikt en dan weg is.

Een hand op haar rug.

Ze wordt opgetild, een vrouw wuift haar koelte toe, de sla-ger is achter de toonbank vandaan gekomen, staat vlak voor haar, bloed op zijn schort. Hij duwt haar een papieren zak in handen, fluistert: 'Het is in orde.' De weg naar buiten is al vrijgemaakt, de klanten hebben een stap achteruit gedaan. 'Dank u wel,' zegt ze zacht, 'dank u wel.' Ze is buiten, bijna thuis, belt aan, Kasper doet de deur open, neemt verbaasd de papieren zak aan. 'Voor jou,' huilt ze, 'ik ben het niet verge-ten.'

10

Soms kwam in hun spaarzame gesprekken het plan boven te verhuizen. Soms, wanneer het even lukte niet te denken, had Nynke alvast mee te nemen spullen in dozen gedaan. Als zij ze later weer leeghaalde, zag ze wat ze had ingepakt: gebogen klee-hangers, verschaard gereedschap, eindjes draad. Kasper kwam dan naast haar staan, wist dat hij niets hoefde te zeggen, voorlopig bleven ze daar.

In hun straat waren nog maar weinig bekenden, maar wie aankwam, gedroeg zich als wie weggegaan was. Misschien dat bij het overdragen van de sleutel de nieuwe bewoners ook het verhaal van hun aanstaande burens te horen kregen, met de nadrukkelijke opdracht stil te houden wat zij wisten, terughoudend te zijn, op afstand te blijven.

17

Na het eten warmde Kasper zijn handen aan zijn kop koffie, keek even opzij toen Nynke naast hem kwam staan, mompelde een compliment over de koffie, staarde daarna weer voor zich uit bij het raam. Hij hoorde stappen, snel en soepel verend, keek weer opzij, vroeg het niet, vroeg het toch: 'Hoor jij ze ook?' Haar ogen werden zacht, hij wilde de mok neerzetten, haar omhelzen, nam een slok. De stappen kwamen nader. Kasper voelde hoe Nynke pal naast hem was gaan staan, tegelijk staarden ze in het gezicht van een jongen. Boven de zwarte vegen op zijn wangen en onder het koperkleurige haar dat op zijn voorhoofd plakte, zagen zij beiden zijn groene ogen die zo goed, zo vriendelijk waren, dat Kasper zijn koffie wegzette en de deur, nog voor de jongen aanbeldde, had opengedaan.

Meteen liep de jongen door, stapte zonder aarzeling de woonkamer binnen en ging op de bank zitten. 'Heb je honger?' Terwijl Nynke het vroeg, raakte ze hem aan, een korte aai van haar hand over zijn knie, meer was het niet. De jongen keek dankbaar. Meteen ging ze naar de keuken, sneed een paar schijven brood af en een stuk droge worst. Toen ze met het bord terug naar de kamer liep, draaide ze zich halverwege plotseling om, zette het bord op het aanrecht, pakte uit de keukenkast een pan en begon een ei te bakken. De jongen at alles met smaak. Nynke vroeg of hij moe was. 'Ja,' zei hij en toen hij de teleurstelling in haar ogen las: 'Weet u, ik heb het hele eind terug gelopen.'

Nynke had gearzeld, maar de jongen ten slotte toch naar Tobï's kamer gebracht. Hij begon zich onmiddellijk uit te kleden. Ze had zich snel weggedraaid, maar wel even achteromgekeken, gezien hoe de jongen helemaal naakt onder de dekens was gestapt. 'Welterusten,' zei hij. 'Ja,' zei ze, 'welterusten, slaap zacht.' Kasper vond haar op de overloop: 'O, ben je hier?' Ze keek om zich heen. 'Nou,' zuchtte ze, 'hij slaapt.'

Meteen toen ze zelf vrijwel direct, nu eens niet na lang woelen, voelde dat ze insliep was Kasper naar de kamer van Tobias gelopen en had met gesloten ogen naar het zachte gesnurk van de jongen geluisterd. Zodra hij zijn ogen opende, opende de jongen ze ook. Even werd Kasper besprongen door de angst dat zijn stem de stilte zou verbreken, maar de jongen zei niets, lachte vriendelijk, draaide zich op zijn zij en sliep verder. Het was al bijna licht toen Kasper naast Nynke in bed kroop.

Eindelijk wakker schuift ze het kussen achter haar rug en gaat rechtop zitten, kijkt naar Kasper, hoe kalm hij nu is, realiseert zich hoelang dat anders was. Dan hoort ze stappen op de trap, slaat de schrik haar om het hart. Ze springt uit bed, rent naar de overloop, daar houdt ze even in, maant zich de jongen rustig na te lopen, luistert met ingehouden adem, ze heeft de voordeur niet horen opengaan.

Geduldig wacht hij aan tafel, eet zichtbaar tevreden het

brood dat ze voor hem heeft gesmeerd, kust haar gedag en zegt opgewekt: 'Tot straks.' De jongen springt op, rent naar de deur, die hij met kracht, maar niet bruusk, achter zich dichttrekt. Nynke komt hem achterna, pakt de klink vast zoals ze jarenlang bijna iedere dag heeft gedaan, onderdrukt de neiging de deur weer te openen en hem achterna te rennen.

Als Kasper laat in de ochtend beneden komt, zegt ze dat hij zich geen zorgen hoeft te maken, de jongen komt straks terug, hij heeft het zelf gezegd. Ze wachten, hij aan tafel, zij in de gang, tot het eind van de middag, als zij naar de keuken gaat, bonen dopt, aardappels schilt, drie tartaartjes kruidt. Om halfzes glijden ze in de koekenpan, wordt er aangeklopt.

14

Meteen veegt Nynke haar handen schoon aan haar schort, die ze daarna vlug afdoet en aan de spijker naast het keukenraam hangt. Snel schuift ze de losgeschoten haarstrengen bij haar slapen terug onder het diadeem en holt naar de voordeur, waar ze de toegesnelde Kasper treft, ze elkaar even aankijken, lachen. Kasper komt een stap dichterbij en steekt zijn handen naar haar uit. Ze glimlacht: 'Doe nou maar open.'

Eerst slaat hij het af, maar na aandringen van haar kant eet de jongen het halve tartaartje dat Nynke uit haar mond heeft gespaard. Ze blijven lang aan tafel zitten praten. Nynke en Kasper beheersen zich en stellen geen vragen. Ze luisteren naar de jongen. Hij vertelt over een losgebroken paard dat de boer die het de weg wilde versperren omverliep, toen

20